

Maantieteelliset seurat ja yhdistykset – Geografiska sällskap och föreningar

Suomen Maantieteellinen Seura — Geografiska Sällskapet i Finland

Toimintakertomus vuodelta 1979

Vuosi 1979 on ollut Suomen Maantieteellisen Seuran 91. toimintavuosi. Seura on pyrkinyt täyttämään myös kuluneena vuonna sille tieteellisenä seurana kuuluvat tehtävät. Velvoitteenaan maantieteen edistäminen Seura on toiminut tieteenalansa kehittämisen ja harastuksen hyväksi sekä harjoittanut julkaisu-toimintaa. Taloudellisen tilan kohentumisen ansiosta tieteellisesti ansiokkaitten tutkimusten julkaisua ei enää ole jouduttu lykkäämään kuten joskus ennen 1970-luvulla. Talouden elpymisestä huolimatta Seuralla ei ole ollut mahdollisuutta suunnata lisävaroja koko jäsenkuntaa välittömästi palvelemaan toimintaan. Lisäksi syksyllä järjestetty kansainvälisen kartografian seminaari sitoi Seuran inhimillisiä voimavaroja, mikä myös rajoitti yleisen toiminnan kehittämistä. Mainittu seminaari ja erityisesti sen Nordenskiöldin elämäntyötä painottava sisältö edisti Suomessakin historiallisen kartografian tuntemusta. Osallistumalla seminaarin järjestämiseen Seura tahtoi kunnioittaa Nordenskiöldin sadan vuoden takaisen Koillisväylä-purjehduksen suurta merkitystä.

Seuran johto

Hallitus vuonna 1979:

Pentti Yli-Jokipii, puheenjohtaja
Aarne Nyysönen, varapuheenjohtaja
Arvo Peltonen, sihteeri
Erkki Jauhiainen, rahastonhoitaja
Toive Aartolahti
Paul Fogelberg
Olavi Heikkinen
Juhani Hult
Stig Jaatinen
Erkki Palosuo
Kalevi Rikkinen
Terttu Vartiainen
Pentti Viitala

Seuran notaarina on toiminut Leena Liikainen.

Työjäsenten vaalikokouksessa 10.12. valittiin Seuran puheenjohtajaksi vuodelle 1980

Aarne Nyysönen ja varapuheenjohtajaksi Juhani Hult. Seuran sihteeriksi Arvo Peltosen tilalle valittiin seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi Olavi Heikkinen. Rahastonhoitajaksi uudeksi kolmivuotiskaudeksi valittiin Erkki Jauhiainen. Erovuoroisten hallituksen jäsenten Pentti Viitalan ja Erkki Palosuoan paikat täytettiin niin, että Pentti Viitalan tilalle valittiin Arvo Naukkarinen ja Erkki Palosuoan tilalle Lauri Hautamäki. Hallituksen varapuheenjohtajaksi valitun Juhani Hultin vapautuneelle paikalle Seuran hallitukseen valittiin Jaakko Saviranta. Sihteeriksi siirtyvän hallituksen jäsenen Olavi Heikkisen tilalle valittiin jäljellä olevaksi kahdeksi vuodeksi Matti Seppälä.

Jäsenet

Toimintavuoden lopussa Seuran jäsenmäärä oli 1241. Edellisenä vuonna se oli 88 pienempi. Kunniajäseniä oli edelleen yhdeksän, heistä viisi kotimaista ja neljä ulkomaista. Kirjeenvaihtajajäseniä oli 44, työjäseniä 191, vakinaisia jäseniä 236 ja vuosijäseniä 761.

Uusiksi kirjeenvaihtajajäseniksi kutsuttiin prof. György Enyedi Unkarista, prof. Staffan Helmfrid Ruotsista ja prof. Ian M. Matley Yhdysvalloista. Uusiksi työjäseniksi valittiin FT Aarre Heino, FT Jorma Hemmi, FT Mauri Pyökäri ja eversti Lauri Vilkkö.

Hallitukselle saapuneiden tietojen mukaan ovat Seuran piiristä vuoden 1979 aikana kuoleman kautta poistuneet seuraavat työjäseneet: prof. Hans Hausen ja prof. Jaakko Keränen sekä kirjeenvaihtajajäsenet prof. Fridtjov Isachsen ja prof. Edgar Kant. Seura kunnioittaa näiden ansiotuneiden jäsentensä samoin kuin muidenkin edesmenneitten jäsentensä muistoa.

Kokous- ja seminaaritoiminta

Vuosikokouksessa, joka pidettiin 20.2. Tieteellisten seurain talossa, puheenjohtaja Pentti Yli-Jokipii piti esitelmän aiheesta »Kartografian tutkimus — unohdettu maan-

tieteen osalohko Suomessa». Kokoukseen osallistui 19 Seuran jäsentä.

Työjäsenen vaalikokous pidettiin 10.12. Topografikunnassa. Kokoukseen osallistui 24 työjäsentä ja yksi kirjeenvaihtajajäsen. Puheenjohtaja Pentti Yli-Jokipi toivotti osanottajat tervetulleiksi ja eversti Lauri Vilkkoesitti kokousväelle Topografikunnan terveiset. Ennen virallista vaalikokousta Lauri Vilkkokuvaili Topografikunnan tehtäväkenttää ja toimintaa sekä tutustutti kokousvieraita kartoitussaston tiloihin. Sitä seuranneen kahvitarjoilun yhteydessä virisi vilkas keskustelu. Puheenjohtaja Pentti Yli-Jokipi johdolla käydyn varsinaisen työjäsenen vaalikokouksen jälkeen Lauri Vilkkoperehdytti kokousväkeä vielä Topografikunnan karttavarastoon ja kirjapainoon. Seura esittää Topografikunnalle ja erityisesti Lauri Vilkkolle parhaat kiitokset kokouspuitteiden järjestämisestä.

Maantieteilijäpäivät ovat saaneet vakiintuneen aseman vuosittain toistuvana tieteellisenä kokous- ja keskustelutapahtumana. Suomen XIV maantieteilijäpäivät pidettiin 17.—18.11. Järjestäjinä toimivat Tampereen maantieteilijät. Käsiteltävänä aiheena oli »Pienyhteisöjen alueellinen tutkimus». Ilmoittautuneita osanottajia oli 185.

Päivien avauksen suoritti Suomen Maantieteellisen Seuran puolesta Kalevi Rikkinen. Opetusministeriön tervehdyksen esitti Jaakko Numminen. Yleisiä alustuksia pitivät Päiviö Tommila, Lauri Hautamäki, Sauli Rouhinen, Ilmari Hustich ja Ari Ylönen. Perusteellisesti osanottajat käsitelivät päivien teemaa työryhmissä, joiden aiheet olivat: 1. maaseudun pienyhteisöt, 2. kaupunkien pienyhteisöt ja 3. alueellisen tutkimuksen ja opetuksen virtauksia. Kaikissa työryhmissä pidettiin lukuisia alustuksia. Koska osanottajajoukossa oli muitakin kuin maantieteilijöitä, päivien alustukset ja keskustelut antoivat pienyhteisötutkimuksesta ja -suunnittelusta monitieteisen kuvan. Seura kiittää maantieteilijäpäivien järjestäjiä.

Kansainvälisen historiallisen kartografian ja kartografisen arkistoinnin seminaari pidettiin 12.—15.9. Espoon säästöpankkiopistossa. Sen ennakkojärjestelyissä ja ohjelman toteuttamisessa oli Seuralla varsin keskeinen osuus. Seminaarin järjestelytoimikunnassa olivat edustettuina Suomen Maantieteellinen Seura, Suomen Kartografinen Seura ja Nordenskiöld-samfundet i Finland.

Seminaarissa käsiteltiin kartta-aineiston arkistoinnin ja informoinnin ongelmia sekä etenkin historiallista kartografiaa. Historiallisen teeman tarkastelua sävytti A. E. Nordenskiöldin elämäntyö; tulihan toimintavuonna kuluneeksi 100 vuotta Koillisväylän purjehduksesta. Ohjelman puitteissa tutustuttiin mm. Helsingin kaupungintalolla järjestettyyn Nordenskiöld-näyttelyyn ja Nordenskiöldin karttakokoelmaan Helsingin yliopistolla, jossa mm. Seuran puheenjohtaja Pentti Yli-Jokipi esitti Suomen Maantieteellisen Seuran tervehdyksen. Myös käynti valtionarkistossa ja Maanmittaushallituksessa sekä retki Nordenskiöldin Mäntsälässä sijaitsevaan lapsuudenkotiin Frugårdiin sisältyivät seminaarin ohjelmaan. Seminaariin osallistui noin 100 henkilöä 12 maasta. Seminaarin ja sen järjestelytoimikunnan puheenjohtajana toimi prof. Stig Jaatinen ja sihteerinä Seuran sihteeri FL Arvo Peltonen.

Julkaisutoiminta

Fennia-sarjan toimittajana on edelleenkin ollut dos. Pauli Fogelberg FL Merja Karivalon avustamana. Vuonna 1979 *Fennia* ilmestyi kahtena, useita artikkeleita käsittävänä niteenä. Tämä julkaisutapa tulee jatkumaan myös tulevana vuosina. Sarjana tarjottujen tutkimusten ennakkotarkastajina ovat toimineet yleensä *Fennian* toimituskunnan jäsenet. Lopullisen julkaisupäätöksen on tehnyt Seuran hallitus *Fennian* julkaisujaoston esityksestä. Tähän julkaisujaostoon, jonka toiminta alkoi vuonna 1979, kuuluvat Seuran puheenjohtaja, *Fennian* toimittaja sekä Seuran sihteeri ja rahastonhoitaja. Kuluneena toimintavuonna hallitus hyväksyi noin kaksikolmasosaa *Fenniaan* tarjotuista käsikirjoituksista. *Fennia*-sarjassa on toimintavuoden aikana julkaistu seuraavat 11 tutkimusta:

N:o 157:1 Olavi Heikkinen & Matti Tikkanen: Glacial flutings in northern Finnish Lapland, ss. 1—12.

Leo Koutuniemi: Late-glacial and post-glacial development of the valleys of the Oulanka river basin, north-eastern Finland, ss. 13—73.

Hannu Mansikkaniemi: Index of winter severity and its regional variation in Finland, ss. 75—87.

Kyösti Laaksonen: Areal distribution of monthly mean air temperatures in Fennoscandia (1921—1950), ss. 89—124.

N:o 157:2 Risto Aario & Lars Forsström: Glacial stratigraphy of Koillismaa and North Kainuu, Finland, ss. 1—49.

Jouko Alestalo & Jukka Häikiö: Forms created by the thermal movement of lake ice in Finland in winter 1972—73, ss. 51—92.

Matti Eronen: The retreat of pine forest in Finnish Lapland since the Holocene climatic optimum: a general discussion with radiocarbon evidence from subfossil pines, ss. 93—114.

Arvo Naukkarinen: Amenity levels in Finnish farmhouses in 1969, ss. 115—153.

Paavo Talman: Areal livestock combinations on Finnish farms, ss. 155—170.

Kyösti Laaksonen: Effective temperature sums and durations of the vegetative period in Fennoscandia (1921—1950), ss. 171—197.

Kyösti Laaksonen: The effect of climatic factors on the hectare yields of barley, oats and spring wheat in Finland in 1972—77, ss. 199—221.

Aikakauskirja *Terran* vastaavana toimittajana oli maaliskuun loppuun saakka FT Pentti Viitala. Huhtikuun alusta hänen paikalleen tuli dos. Erkki Jauhiainen. Toimitus-sihteerinä on jatkanut FL Lassi Karivalo. Terra ilmestyi perinteisesti neljänä numerona ja käsitti yhteensä 254 sivua. Ensimmäinen numero oli Pentti Viitalan toimittama, numerot 2—4 Erkki Jauhiaisen toimittamia. Terran toimitusneuvoston kokous pidettiin tammikuussa.

Suomen Kartaston tieteellisen toimituskunnan puheenjohtajana on edelleen toiminut prof. Stig Jaatinen ja toimittajina FM Jussi Keinänen, FK Pentti Alalammi, FK Erkki Helin ja FK Risto Talman. Toimintavuoden aikana on julkaistu vihkojen *Metsätalous* (n:o 234) ja *Julkinen hallinto* (n:o 311) ruotsin ja englannin kieliset käännökset.

Talous

Seuran taloudellinen asema on kohentunut kuluneena toimintavuonna. Parantuneeseen taloudelliseen tilaan on vaikuttanut paitsi

Seuran noudattama tiukka säästölinja myös menojen osittainen lykkäytyminen. Seuran talous on ollut sekä julkaisutoiminnan että yleisen toiminnan osalta tasapainossa. Talouden elpyminen yleisen toiminnan osalta on paljolti Seuran jäsenistön ansiota. Se on tukenut Seuraa jäsenmaksuin, työjäsenet ja vakinaiset jäsenet vapaaehtoisesti, ja rahalahjoituksin. Seura ei ole nytkään saanut yleistä toimintaansa tukevaa valtionapua, mistä syystä jäsenkuntaa laajasti palvelevaa toimintaa ei ole voitu tehostaa. Valtio kylläkin myönsi Seuralle ensimmäistä kertaa varoja maantieteilijäpäivien rahoittamiseen. Nämä Seuran tarkoituseriä tukevat varat ohjattiin maantieteilijäpäivien järjestäjille. Muutoin Seura ei ole pystynyt korvaamaan sen toimintaa auttaneiden henkilöiden kuluja. Seura ei ole voinut myöntää myöskään ovat pysyneet muuttumattomina.

apurahoja. Seuran toimihenkilöiden palkkiot Seuran tilintarkastajina ovat toimineet KTM Tytti Oukari-Hannonen ja dos. Ritva Ruotsalo-Aario. Varatilintarkastajina ovat olleet prof. Erkki Hirvonen ja KTM Heikki Heinimäki.

Kirjasto

Suomen Maantieteellisen Seuran kirjaston uudelleenjärjestely on saatettu joitakin käytännön toimia lukuunottamatta päätökseen. Seuran kirjasto on siirretty Aura-taloon sijoitettuun Helsingin yliopiston kirjaston luonnontieteelliseen osastoon. Toimintavuoden aikana ovat Seuran valtuuttamat jäsenet allekirjoittaneet luovutusssopimuksen, jonka mukaisesti Seuran kirjaston kirjavarat siirtyvät valtion omaisuudeksi ja hoidettavaksi.

Seuralla on ollut vuonna 1979 456 ulkomaista vaihtopistettä. Näiden joukossa on kaksi uutta; kolme entistä on lopetettu. Julkaisuja Seuralle on tullut kaikkiaan 504 sarjasta. Vaihtojen kautta kirjallisuutta on saapunut 19.32 hyllymetriä.

Seuran kirjastonhoitajana on toiminut prof. Kalevi Rikkinen. Tässä työssä häntä on avustanut Tieteellisten seurain kirjaston ja myöhemmin vaihtokeskuksen puolesta FM Inger Hård.

Edustukset

Seuralla on ollut pysyväisluontoinen edustus Kansainvälisen maantieteellisen unionin

(IGU) Kansalliskomiteassa ja Suomen Kartaston tieteellisessä toimituskunnassa. Lisäksi Seura on ollut edustettuna jäsentensä välityksellä mm.

- Suomen luonnonsuojeluliiton järjestämässä »Ympäristövuosi 80»-seminaarissa toukokuussa Lammilla, FK Leena Liikanen
- »Ympäristövuosi 80»:n toiminnassa, dos. Erkki Jauhiainen
- Suomen Metsätieteellisen Seuran 70-vuotisjuhlassa 27. 4., prof. Pentti Yli-Jokipii, prof. Kalevi Rikkinen ja FL Arvo Peltonen
- Suomen tieteellisen kirjastoseuran 50-vuotisjuhlassa 3. 9., prof. Kalevi Rikkinen
- Tieteellisten seurain valtuuskunnan yleiprof. Kalevi Rikkinen ja FL Arvo Peltonen
- Tieteellisten seurain neuvostossa Seuran jäljellä olleena kautena eli kevääseen 1979 asti, prof. Toive Aartolahti
- Tieteellisten seurain valtuuskunnassa ja sen työvaliokunnassa, prof. Kalevi Rikkinen
- Suomalaisen kirjallisuuden edistämisvarojen valtuuskunnassa, prof. Toive Aartolahti
- Information and Documentation Centre for the Geography of the Netherlandsin (IDG) 3.—7. 9. järjestämässä »Geography and information»-symposiumissa Alankomaissa, FL Merja Karivalo

- Tieteellisten toimittajien kokouksessa 30.—31. 10. Tukholmassa, dos. Paul Fogel-Fogelberg Fennian edustajana ja dos. Erkki Jauhiainen Terran edustajana

Loppukatsaus

Päättävä 1970-luku on ollut Suomen Maantieteelliselle Seuralle kuten muillekin tieteellisille seuroille tiukan talouden aikaa. Julkisen rahoituksen niukkuus on opettanut säästäväisyyttä. Kireä talous on pakottanut mm. Seuran harjoittaman julkaisutoiminnan uudistamiseen ja järjeistämiseen. Talous onkin saatu tasapainoon ja julkaisujen sisältö tiivistymään. Seuran taloutta on helpottanut myös jäsenistön rahalahjoituksina ilmennyt yleisen toiminnan tuki. Seuran hallitus näkee tulevaisuuden toiveikkaana ja uskoo, että myös julkinen valta tukee sen pyrkimyksiä. Onhan tieteellisillä seuroilla merkittävä tehtävä tieteellisen keskustelun edistäjinä, kansainvälisten yhteyksien hoitajina sekä julkaisutoiminnan harjoittajina ja kehittäjinä. Suomen Maantieteellinen Seura tahtoo jäsentensä odotusten mukaisesti toimia maantieteen ja sen lähitieteiden hyväksi.

OLAVI HEIKKINEN
sihteeri